UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
FAKULTA MATEMATIKY, FYZIKY A INFORMATIKY

Fourierove rady v príkladoch

BAKALÁRSKA PRÁCA

Bratislava 2011

Tomáš Tatara

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

FAKULTA MATEMATIKY, FYZIKY A INFORMATIKY

Katedra aplikovanej matematiky a štatistiky

Kód práce: 3fe5b17a-670c-46ce-a1fc-d08e778041e6

Fourierove rady v príkladoch

BAKALÁRSKA PRÁCA

Tomáš Tatara

9.1.9 Aplikovaná matematika

Ekonomická a financná matematika

Vedúci práce:

RNDr. Ľubica Kossaczská, CsC.

Bratislava 2011

Univerzita Komenského v Bratislave
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Tomáš Tatara
Študijný program: ekonomická a finančná matematika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 9.1.9. aplikovaná matematika
Typ záverečnej práce: bakalárska
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov : Fourierove rady

Cieľ : Prehlbenie vedomostí z teórie Fourierových radov , výpočet niektorých cvičení z teorie Fourierových radov. rešerž aplikácie Fourierových radov.

Literatúra : Tolstow:Fourierreihen, Mark Cartwright Fourier methods for mathematicians, scientists and engineers.

Vedúci : RNDr. Ľubica Kossaczká, CSc.

Dátum zadania: 27.10.2010

Dátum schválenia: 08.11.2010

doc. RNDr. Margaréta Halická, CSc.
garant študijného programu

Tomáš Tatara
študent

Kossaczká
vedúci práce

Dátum potvrdenia finálnej verzie práce, súhlas s jej odovzdaním (vrátane spôsobu sprístupnenia)

2.6.2011. Kossaczká
vedúci práce

Čestné prehlásenie

Vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracoval samostatne s použitím uvedenej odbornej literatúry.

Bratislava, jún 2011

....

Vlastnoručný podpis

Poďakovanie

Rád by som poďakoval mojej vedúcej práce RNDr. Ľubici Kossaczskej CsC. za čas, ktorý mi venovala, ale aj za odbornú pomoc, ktorú mi veľmi ochotne venovala.

Abstrakt

Tatara, Tomáš: Fourierove rady v príkladoch. Univerzita Komenského, Bratislava. Fakulta matematiky,fyziky a informatiky. Vedúci: RNDr. Ľubica Kossaczská, CsC. Katedra aplikovanej matematiky a štatistiky. Bratislava : FMFI UK, 2011, počet strán : 39.

V tejto bakálarskej práci sa budem venovať Fourierovým radom. Mal som zadaný trigonometrický rad a zisťoval som jeho súčet. Pomocou Abelovskej lemmy a teórie z komplexnej analýzy som počítal tieto súčty. Podľa teórie sú tieto rady Fourierovými radmi.

Abstract

Tatara, Tomáš: Fourier series in problems. Comenius University, Bratislava. Faculty of Mathematics, Physics and Informatics. Supervisor: RNDr. Ľubica Kossaczská, CsC. Department od Applied Mathematics and Statistics. Bratislava. FMFI UK, 2011. Number of pages : 39.

In this bachelor thesis i will talk about Fourier series. I will have trigonometric series and i have to find out its sum. Abel theorem and theory of complex analysis will help me to solve these series. Theory says that these series are the Fourier series.

Obsah

1 Úvod

Cieľom mojej bakalárskej práce je urobiť rešerš Fourierových radov a vypočítať príklady zo 4. kapitoly knihy Fourierove rady od autora Georgi P.Tolstov. Najprv som spísal tériou a rôzne vety z knihy a tieto vedomosti som použil na vypočítanie príkladov. Teóriu som spísal z prvých štyroch kapitol knihy. Príkladov je 11 a v druhej polovici príkladov som musel použit aj vedomosti o analytickej funkcii komplexnej premennej zo skrípt Vybrané kapitoly z analýzy (Neubrun, Smítal). Často sa v mojej bakalárskej práce objavujú komplexné čísla, logaritmy, goniometrické funkcie a integrály. V druhom ročníku na predmete matematická analýza 3 sme sa venovali Fourerovým radom a ja som sa rozhodol, že sa budem venovať týmto Fourierovým radom troška hlbšie. Klasický Fourierov rad vyzerá nasledovne:

$$\frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty}(a_n \cos nx + b_n \sin nx)$$

a od tohto sa všetko odvíja.

2 Teória

Nech $f(x)$ je funkcia z intervalu $(-\pi, \pi)$ z R. Nech je daný trigonometrický systém $(1, \cos x, ...)$. Potom postupnosťou Fouerierového radu rozumieme

$$f(x) \sim \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos nx + b_n \sin nx$$

a označujeme

$$a_n = \frac{1}{\pi}\int_0^{2\pi} f(x) \cos nx dx (n = 0, 1, 2...),$$

$$b_n = \frac{1}{\pi}\int_0^{2\pi} f(x) \sin nx dx (n = 1, 2, ...).$$

Označme $L_1(a, b)$ priestor Lebesgueovsky integrovateľných funkcií na intervale $< a, b >$.

Integrovateľné funkcie s druhými mocninami

Nech $f(x)$ je merateľná na $< a, b >$ a $\exists$ integrál:

Priestor týchto funkcií je priestor so skalárnym súčinom

$$\int_a^b |f^2(x)| dx < \infty$$

$$(f, g) = \int_a^b f(x)g(x)dx$$

Označujeme $L_2(a,b)$

Cauchy-Schwarzova nerovnosť v priestore so skalárnym súčinom:

$$|(a,b)| \leq |a|.|b|$$

$$\int_a^b |f(x)g(x)|dx \leq (\int_a^b |f^2(x)|dx)^{\frac{1}{2}}.(\int_a^b g^2(x)dx)^{\frac{1}{2}}$$

Príklad

$$L_2(a,b) \subset L_1(a,b)$$

$\frac{1}{\sqrt{x}} \in L_1(0,1)$, $\frac{1}{\sqrt{x}}$nie je z$L_2(0,1)$, lebo $\int_0^1 \frac{1}{x}dx = \infty$

V priestore $L_2(-\pi,\pi)$ definujeme skalárny súčin nasledovným predpisom:

$$(f,g) = \int_{-\pi}^{\pi} f(x)g(x)dx$$

Aký zmysel majú nasledovné vety:

Ak je funkcia súčet trigonometrického radu, tak tento trigonometrický rad je Fourierov rad.

Veta 1 ([1] str. 14)

Ak funkcia f s periódou 2π je súčtom trigonometrického radu, ktorý rovnomerne konverguje na celej reálnej osi, potom tento rad je Fourierov rad funkcie $f(x)$.

Veta 2 ([1] str. 15)

Ak absolútne integrovateľná ($\exists \int_0^{2\pi} |f(x)|dx < \infty$) 2π periodická funkcia $f(x) \in L_1 \in (-\pi,\pi)$ môže byť rozšírená do trigonometrického radu ($f = \sum_{n=1}^{\infty} c_n \cos nx + d_n \sin nx$), ktorý konverguje k $f(x)$ všade okrem konečného počtu bodov, potom tieto koeficinety sú koeficientami Fouerierovho radu. Čiže:

$$c_n = a_n$$

$$d_n = b_n$$

Definícia hladkej funkcie na $< a,b >$:

$f(x)$ je hladká na $< a,b >$ práve vtedy, keď $f'(x)$ je spojitá a priestor spojitých funkcií so spojitými deriváciami označíme $C^1 < a,b >$.

Definícia po častiach hladkej funkcie

Interval $< a,b >$ sa dá rozdeliť na konečne veľa intervalov

$< a_0, a_1 >$, $< a_1, a_2 >$, ... , $< a_{n-1}, b >$ a na každom je táto funkcia hladká.

Kritérium 1 ([1] str. 19)

Fourierov rad (spojitý alebo nespojitý) po častiach hladkej funkcie $f(x)$ s periódou 2π konverguje pre všetky hodnoty x. Suma radov sa rovná $f(x)$ v každom bode spojitosti a rovná sa číslu:

$$\frac{1}{2}[f(x+0) + f(x-0)]$$

Čiže aritmetickému priemeru pravo strannej a ľavo strannej limity v každom bode nespojitosti. Ak je $f(x)$ spojitá všade, potom rady konvergujú absolútne a rovnomerne.

2.1 Komplexná forma Fourierovho radu

Majme funkciu $f :< -l, l >\to R$ (ale platí aj do C). Ďalej majme členy a_n, b_n Fouerierového radu dané nasledovným predpisom:

$$a_n = \frac{1}{l}\int_{-\pi}^{\pi} f(x) cos\frac{n\pi x}{l}$$

$$b_n = \frac{1}{l}\int_{-\pi}^{\pi} f(x) sin\frac{n\pi x}{l}$$

Funkciu f aproximujeme Fourierovým radom:

$$f \sim \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n cos\frac{n\pi x}{l} + b_n sin\frac{n\pi x}{l}$$

Označme $c_n = \frac{a_n - ib_n}{2}$ pre $n > 0$

$c_{-n} = \frac{a_n + ib_n}{2}$ pre $n > 0$

Vidíme, že:

$$a_n = c_n + c_{-n}$$

$$b_n = \frac{c_{-n} - c_n}{i} = (c_{-n} - c_n)(-i) = c_n i - c_{-n} i$$

$$f \sim \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n cos\frac{n\pi x}{l} + b_n sin\frac{n\pi x}{l} =$$

$$= \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} (c_n + c_{-n}) cos\frac{n\pi x}{l} + (c_n - c_{-n}).i.sin\frac{n\pi x}{l} =$$

$$= \frac{c_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} c_n e^{\frac{in\pi x}{l}} + \sum_{n=1}^{\infty} c_{-n}(cos\frac{n\pi x}{l} - isin\frac{n\pi x}{l}) =$$

$$\frac{c_0}{2} + \sum_{k=-\infty}^{\infty} c_k e^{\frac{ik\pi x}{l}}$$

Pritom platí:

$$c_n = \frac{a_n - ib_n}{2} = \frac{1}{2l}\int_{-l}^{l} cos\frac{n\pi x}{l} f(x)dx - \frac{i}{2l}\int_{-l}^{l} sin\frac{n\pi x}{l} f(x)dx = \frac{1}{l}\int_{-l}^{l} f(x).e^{\frac{-in\pi x}{l}}dx$$

$$c_{-n} = \frac{a_n + ib_n}{2} = \frac{1}{2l}\int_{-l}^{l} f(x)cos\frac{n\pi x}{l}dx + \frac{i}{2l}\int_{-l}^{l} f(x)sin\frac{n\pi x}{l}dx$$

$$= \frac{1}{2l}\int_{-l}^{l} f(x)(cos\frac{n\pi x}{l} + isin\frac{n\pi x}{l})dx = \frac{1}{2l}\int_{-l}^{l} f(x)e^{\frac{n\pi xi}{l}}dx$$

A teda pre všetky $k \in Z$ platí:

$$c_k = \frac{1}{2l}\int_{-l}^{l} f(x)e^{\frac{-ik\pi x}{l}}$$

$$f \sim \frac{c_0}{2} + \int_{-l}^{l} \sum_{k=-\infty}^{\infty} c_k e^{\frac{ik\pi x}{l}}$$

2.2 Ortogonálne systémy

1) definícia ortogonálneho systému :

Nech

$$\varphi_0(x), ..., \varphi_n(x) \in L_2(-\pi, \pi)$$

Nech $\forall i \neq j$:

$$\int_0^{2\pi} \varphi_i(x)\varphi_j(x)dx = 0$$

Potom

$$\varphi_0(x), ..., \varphi_n(x)$$

tvoria ortogonálny systém funkcií.

2) Fourierov rad daného ortogonálneho systému :

Definujme koeficient:

$$c_n = \frac{\int_a^b f(x)\varphi_n(x)}{\int_a^b \varphi_n^2(x)}dx$$

Veta 3 ([1] str. 43)
Ak funkcie systému $(\varphi_0, \varphi_1, ..., \varphi_n)$ sú spojité a rozšírenie radu

$$f(x) = \sum_{i=1}^{\infty} c_i\varphi_i(x) \tag{1}$$

a konvergencia radu je rovnomerná, tak (1) je Fourierovým radom funkcie $f(x)$.

$\sum_{i=1}^{n} c_n\varphi_n$ rovnomerne konverguje k $f(x) \Rightarrow c_n$ je Fourierov rad.

Poznámka o najlepšej aproximácií Fourierovými radmi

Uvažujme nasledujúcu funkciu $F : R^n \to R$:

$$F(\gamma_0, \gamma_1, ..., \gamma_n) \leq \int_a^b |f(x) - \sigma_n(x)|^2 dx$$

kde

$$\sigma_n(x) = \gamma_0\varphi_0(x) + ... + \gamma_n\varphi_n(x)$$

Potom hľadajme minimum $F(\gamma_0, ..., \gamma_n)$ Zistí sa, že minimum sa nadobúda vo Fourierových koeficientoch.

$$|f(x) - \sum_{i=1}^{n} \varphi_i(x), f(x) - \sum_{i=1}^{n} \varphi_i(x)| =$$

$$\int f^2(x)dx - 2\sum_{i=1}^{n}(f, \varphi_i) + \sum_{i=1}^{n} \|\varphi_i\|^2 =$$

$$\int f^2(x)dx - 2\sum_{i=1}^{n} c_k.\|\varphi_i\|^2 + \sum_{i=1}^{n} \|\varphi_i\|^2 = \int f^2(x) + \sum_{i=1}^{n} \|\varphi_i\|^2$$

2.3 Konvergencia v strede

Definícia

Ortogonálny systém $\varphi_0, \varphi_1, ..., \varphi_n, ...$ je úplný ak $\forall f \in L_2(a, b)$:

$$\int_a^b f^2(x)dx = \sum_{k=1}^{\infty} c_k^2 \|\varphi_n\|^2$$

Veta 4 ([1] str. 54)

Nech $f(x)$ je integrovateľná funkcia s druhou mocninou, pre ktorú platí:

$$f(x) \sim c_0\varphi_0(x) + c_1\varphi_1(x) + ...,$$

$$F(x) \sim C_0\varphi_0(x) + C_1\varphi_1(x) + ...,$$

a nech systém $\varphi_0(x)...\varphi_n(x) \in < a, b >$ je úplný. Potom:

$$\int_a^b f(x)F(x)dx = \sum_{k=0}^{\infty} c_k C_k \|\varphi_k\|^2.$$

Veta 5 ([1] str. 55)

Nutná a postačujúca podmienka pre systém $\varphi_0(x)...\varphi_n(x)$ aby bol úplný je vzťah:

$$\lim_{n\to\infty}\int_a^b (f(x)-\sum_{k=0}^{n} c_k\varphi_k(x))^2 dx = 0$$

platný pre všetky funkcie $f(x) \in L_2(-\pi,\pi)$, kde c_k (k=0,1,2,...) sú Fourierovými koeficientami funkcie $f(x)$ s ohľadom na systém $\varphi_0(x)...\varphi_n(x)$. Funkcia $f(x)$ je z triedy L_2.

Veta 6 ([1] str. 56)
Ak je systém $\varphi_0(x)...\varphi_n(x)$ úplný, tak každá funkcia $f(x) \in L_2(-\pi,\pi)$ je úplne určená (okrem jej hodnôt v konečnch počtoch bodov) jej Fourierovým radom, či rad konverguje alebo nekonverguje.

2.4 Vlastnosti Fourierovho radu

Veta 7 ([1] str. 57)
Nech je systém $\varphi_0(x)...\varphi_n(x)$ úplný, potom každá spojitá funkcia $f(x)$, ktorá je ortogonálna na všetky funkcie systému musí byť 0.

Veta 8 ([1] str. 57) Ak je systém $\varphi_0, \varphi_1, ..., \varphi_n$ úplný, a ak funkcie systému sú spojité a Fourierov rad spojitej funkcie $f(x)$ je rovnomerne konvergentný, potom suma radu je rovná $f(x)$

f_n rovnomerne konverguje k $q \Rightarrow f = q$

Dôkaz:

Vieme, že $f_n \to f$ v strede

f_n rovnomerne konverguje k g

$f_n \to g$ v strede

$f = g$

Veta 9 ([1] str. 58)
Ak je systém $\varphi_0, \varphi_1, ..., \varphi_n$ úplný na $(-\pi,\pi)$, potom Fourierov rad každej funkcie $f(x) \in L_2(-\pi,\pi)$ môže byť po častiach integrovateľný bez ohľadu na to, či rad konverguje alebo nie. Teda ak f_n je n-ty čiastočný súčet Fourierovho radu

$f_n(x) \to f(x)$ v $L_2(-\pi,\pi)$

$$|\int_{-\pi}^{\pi}(f_n(x)-f(x))dx| \leq \int_{-\pi}^{\pi}|f_n(x)-f(x)|dx \leq |\int_{-\pi}^{\pi}(f_n(x)-f(x))^2|$$

2.5 Besselova nerovnosť

Nech funkcie

$$\cos x, \sin x, ..., \cos nx, \sin nx$$

Tvoria ortogonálny systém v $L_2(-\pi,\pi)$

$$\varphi_0, \varphi_1, ..., \varphi_n$$

$$f \sim \sum_{k=1}^{\infty} c_k \varphi_k$$

$$f \sim \frac{a_0}{2} + \sum_{k=1}^{\infty} a_k coskx + b_k sinkx$$

Bessel :

$$\int_{-\pi}^{\pi}|f(x)|^2 dx \geq \sum_{k=1}^{\infty}|c_k|^2 \|\varphi_k\|^2$$

$$\int_{-\pi}^{\pi} f^2(x) \geq \frac{a_0^2}{4}.\|1\|^2 + \sum_{n=1}^{\infty} a_k^2.\|coskx\|^2 + b_k^2\|sinkx\|^2$$

$$\|1\|^2 = \int_{-\pi}^{\pi} 1^2 dx = 2\pi$$

$$\|coskx\|^2 = \|sinkx\|^2 = \int_{-\pi}^{\pi} cos^2 kx dx = \frac{1}{2}.\pi = \pi \Rightarrow$$

$$\int_{-\pi}^{\pi} f^2(x) \geq \frac{a_0^2}{4}.2\pi + \sum a_k^2.\pi + b_k^2.\pi \Rightarrow$$

Besselova neronvosť v trigonometrickom systéme pre $f \in L_2(-\pi,\pi)$

$L_2(-\pi,\pi) \subset L_1(-\pi,\pi)$

a teda platí

$$\frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f^2(x)dx \geq \frac{a_0^2}{2} + \sum_{k=1}^{\infty} a_k^2 + b_k^2$$

Dôsledok Besselovej nerovnosti:

$$\lim_{n\to\infty}\int_{-\pi}^{\pi} f(x)cosnxdx = \lim_{n\to\infty} a_n = 0$$

$\sum_{n=1}^{\infty} a_k^2 + b_k^2 \Rightarrow \lim_{k\to\infty} a_k = 0 = \lim_{k\to\infty} b_k \forall f(x) \in L_2(-\pi, \pi)$

$$g \in L_2 \Rightarrow \lim_{n\to\infty} \int_{-\pi}^{\pi} g(x) \cos nx dx$$

$$\lim_{n\to\infty} \int_{a}^{a+2\pi} g(x) \cos nx dx$$

$$\lim_{n\to\infty} \int_{a}^{a+2\pi} g(x) \sin nx dx$$

Teraz chceme, aby nemusela $g(x)$ byť v $L_2(-\pi, \pi)$ a aby m nemuselo byť celé číslo

Ale v knihe Fourierove rady (Georgi P.Tolstov) je dokázané silnejšie tvrdenie

Veta 10 (str. 70)

Pre každú absolútne integrovateľnú funkciu $f(x) \in L_1(-\pi, \pi)$ platí:

$$\lim_{m\to\infty} \int_a^b f(x) \cos mx dx = \lim_{m\to\infty} \int_a^b f(x) \sin mx dx = 0$$

pričom m nemusí byť celé číslo.

Vidíme, že aj pre Fourierove koeficienty funkcie $f(x) \in L_1(a, b), a_n \to 0, b_n \to 0$

Dá sa ukázať, že

$$\frac{1}{2} + \cos nx + \cos 2nx + ... + \cos nnx = \frac{\sin(n + \frac{1}{2})n}{2 \sin \frac{n}{2}}$$

$$f(x) \sim \frac{a_0}{2} + \sum_{k=1}^{n} a_k \cos kx + b_k \sin kx$$

$$s_n(x) = \frac{a_0}{2} + \sum_{k=1}^{n} a_k \cos kx + b_k \sin kx$$

$$s_n(x) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) dt + \sum_{k=1}^{n} \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) \cos kt dt. \cos kx +$$

$$+ \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) \sin kt dt. \sin kx =$$

$$= \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) (\frac{1}{2} + \sum_{k=1}^{n} (\cos kt \cos kx + \sin kt \sin kx)) dt =$$

$$= \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) (\frac{1}{2} + \sum_{k=1}^{n} \cos k(t - x)) dt$$

$$s_n(x) = \frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f(t)(\frac{\sin(n+\frac{1}{2})(t-x)}{2\sin\frac{t-x}{2}})dt =$$

substitúcia $t - x = u$

$$= \frac{1}{\pi}\int_{-\pi-x}^{\pi-x} f(x+u).\frac{sin(n+\frac{1}{2})u}{2sin\frac{u}{2}}du = \frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f(x+u)\frac{sin(n+\frac{1}{2})u}{2sin\frac{u}{2}}du$$

$$s_n(x) = \frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f(x+u).\frac{sin(n+\frac{1}{2})u}{2sin\frac{u}{2}}du$$

pomocou tohto sa odvádza za akých postačujúcich podmienok na f

$S_n(x) \to f(x)$

Tvrdenie

Nech $f \in L_1(-\pi,\pi)$, 2π periodická, v bode x spojitá. Nech f má ľavú a pravú vlastnú deriváciu v bode x. Potom:

tak $\lim_{n\to\infty} s_n(x) = f(x)$

Dôkaz:

$$s_n(x) - f(x) = \frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi}[f(x+u) - f(x)]\frac{\sin(n+\frac{1}{2})u}{2sin\frac{u}{2}}du = 0$$

$$\frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f(x)\frac{2(x+u) - f(x)}{u}\frac{u}{2\sin\frac{u}{2}}\sin(n+\frac{1}{2})udu$$

Označme $\varphi(u) = \frac{f(x+u)-f(x)}{u}\frac{u}{\sin\frac{u}{2}}$

$\varphi(u)$ a spĺňa predpoklady stačí aby $\varphi(u)$ bola podmnožinou $L_1(-\pi,\pi)$

Zrejme $\varphi \in L_1(-\pi,\pi)$

A teda

$\lim_{n\to\infty} s_n(x) - f(x) = 0$ na základe vety 10.

$s_n(x) \to \frac{f(x+0)+f(x-0)}{2}$

Veta 11 ([1] str 80)

Nech $f(x)$ je spojitá po častiach hladká funkcia s periódou 2π. Potom derivácia $f'(x)$ existuje všade okrem konečného počtu bodov $f(x)$. Táto veta nám hovorí postačujúce podmienky za akých môžeme derivovať Rourierov rad ako aj tvar koeficientov $a'_n b'_n$ teda koeficientoch Fourierovho radu.

Môžeme robiť per partes, keďže:

$$a_n = \frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f(x) cosnx dx$$

$$b_n = \frac{1}{\pi}\int_{-\pi}^{\pi} f(x)\sin nx dx$$

$$a_n = -\frac{b'_n}{n}, b_n = \frac{a'_n}{n}$$

A teda

$$\frac{|a'_n|}{n} + \frac{|b'_n|}{n} \leq \frac{1}{2}(a_n^{'2} + b_n^{'2}) + \frac{1}{n^2}$$

lebo $f', g' \in L_2(-\pi, \pi)$ (lebo sú ohraničené)

$$\sum_{n=1}^{\infty} |a_n| + |b_n| \leq \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{2}((a_n)^2 + (b_n))^2 + \frac{1}{n^2}$$

$$\int |a_n cosnx + b_n sinnx| \leq |a_n| + |b_n|$$

$\Rightarrow$ Fourierov rad absolutne a rovnomerne konverguje

Veta 12 ([1] str 84)

Fourierove rady spojitej funkcie $f(x)$ s periódou 2π s absolútne integrovateľnou deriváciou, ktorá nemusí existovať vo všetkých bodoch, kovergujú rovnomerne k $f(x)$ pre všetky x.

Abelova lemma ([1] str 89):

Nech $u_0 + u_1 + u_2 + ...u_n + ...$ je numerický rad (s reálnymi alebo komplexnými členmi), ktorého parciálne sumy σ_n spĺňajú podmienku $|\sigma_n| \leq M$, kde M je konštanta. Potom ak kladné čísla $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, ..., \alpha_n, ...$ klesajú k nule monotónne, rad $\alpha_0 u_0 + \alpha_1 u_1 + \alpha_2 u_2 + ... + \alpha_n u_n + ...$ konverguje a suma s spĺňa nerovnosť $|s| \leq M\alpha_0$

Definícia ([2] str. 137)

Nech je daná oblasť $G \subset C$ Kde C je množina komplexných čísel, lineárny normovaný priestor s euklidovskou normou. Funkcia, ktorá je spojitá v nejakej oblasti G komplexnej roviny a má v každom bode tejto oblasti konečnú deriváciu, sa nazýva analytická funkcia v oblasti G.

Veta 13 ([2] str. 153)

Predpokladajme, že Laurentov rad:

$$\sum_{k=-\infty}^{\infty} c_k(z-a)^k = ... + c_{-2}\frac{1}{(z-a^2)} + c_{-1}\frac{1}{z-a} + c_0 + c_1(z-a) + c_2(z-a)^2 + ...$$

konverguje v medzikruží $r < |z-a| < R$ a nech $f(z)$ je jeho súčet. Potom f je analytická funkcia v uvedenom medzikruží a deriváciu $f'(z)$ dostaneme derivovaním Laurentovho radu člen po člene.

Príklad 4 ([2] str. 161)

Nech $g(z) = z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...$. ľahko vidíme, že uvedený rad konverguje v kruhu $D = z; |z| < 1$, Polomer konvergencie vyrátame ako:

$$R = \frac{1}{\limsup \sqrt[n]{|a_n|}}$$

$$\sqrt[n]{|a_n|} = \sqrt[n]{\frac{1}{n}} \to 1$$

a teda

$$R = 1 \Rightarrow |z| < 1$$

A teda pre $|z| < 1$ horeuvedený rad konverguje.

g je teda jednoznačná analytická funkcia v D. Ukážeme, že funkcia $g(z)$ sa zhoduje v D s "nejednoznačnou funkciou"$ln(1+z)$ s jej hlavnou hodnotou Funkcia $ln(1+z)$ je na reálnom intervale $(-1,1) \subset D$ inverznou funkciou k reálnej funkcií $e^y - 1$ pre $y \in (-\infty, ln2)$ a keďže $ln(1+z) = g(z)$ pre $z \in (-1,1) \subset D$ aj $g(z)$ je inverznou funkciou k funkcií $e^z - 1$ v intervale $(-1,1)$. Teda $g(e^z - 1) = z$ aj $e^{g(z)} - 1 = z$ na nekonečnej množine $(-1, 1 \subset D)$, preto uvedené identity platia v celej oblasti D. Vidíme, že $g(z)$ je inverzná funkcia k funkcií $e^z - 1$ v D, a teda $g(z) = ln(1+z)$ v D. Analytickým predĺžením jednoznačnej funkcie $g(z)$ tak dostaneme "nejednoznačnú funkciu"$ln(1+z)$ definovanú v celej rovine K.

Tvrdenie ([1] str. 101)

Ak $z = \rho e^{i\theta}, -\pi < \theta < \pi$, potom pre hlavnú hodnotu logaritmov $lnz = ln\rho + i\theta$. V našom prípade $\rho = 2cos\frac{x}{2}, \theta = \frac{x}{2}$.

$F(z)$ je pre $|z| < 1$ je analytická, ale pre $|z| = 1$ Nevylučujeme singularitu v niektorých bodoch hranice

$F(z) = c_0 + c_1 z + c_2 z^2 + ... + c_n z^n + ...$ platí pre $|z| < 1$

Ako rozšíriť tento postup na $F(e^i)$?

Tvrdenie ([1] str. 99)

Nech funkcia $F(z)$ je analytická $|z| < 1$. Nech v bode z, pre ktorý platí $|z| = 1$ z nie je singulárny bod funkcie $F(z)$ a nech rad:

$c_0 + c_1 z + c_2 z^2 + ... + c_n z^n + ...$ je konvergentný

$\Rightarrow F(z) = c_0 + c_1 z + c_2 z^2 + ... + c_n z^n + ...$

Pomocná veta

Nech rad $u_0 + u_1 + u_2 + ... + u_n + ...$ je konvergentný

$\Rightarrow$ konverguje $u_0 + u_1 z + u_2 z^2 + ... + u_n z^n + ...$

pre $0 \leq z \leq 1$ a $\sigma(r) = u_0 + u_1 z + u_2 z^2 + ... + u_n z^n + ...$ je spojitá funkcia na tomto intervale

Dôkaz pomocou Abelovskej vety

Nech sú splnené predpoklady tvrdenia

Nech $c_0 + c_1 z + c_2 z^2 + ... + c_n z^n + ...$ nech konverguje v bode z na kraji komplexného jednotkového kruhu

$\Rightarrow r \rightarrow c_0 + c_1 z r + ... + c_n z^n r^n$, $0 \leq r \leq 1$ je spojitá

$\lim_{r \to 1, r<1} F(rz) = F(z)$

lebo z je nesingulárny (teda je v ňom F spojitá)

$\lim_{r \to 1, r<1} F(rz) = \lim_{r \to 1, r<1} c_0 + c_1 r z + ... + c_n r^n z^n + ... = c_0 + c1_z + ... + c_n z^n + ...$ pre $r = 1$

$F(z) = c_0 + c_1 z + ... + c_n z^n + ...$ aj pre $|z| = 1$

Príklad ([1], str. 101)

$\ln(1 + z) = z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...$

pre $|z| < 1$

ln je analytická funkcia pre $z \neq 1$

Pre $z = e^{ix}$ platí tvar

$$\ln(1+e^{ix}) = e^{ix} - \frac{e^{2ix}}{2} + \frac{e^{i3x}}{3} - \frac{e^{i4x}}{4} + ... =$$

$$= (\cos x - \frac{\cos 2x}{2} + \frac{\cos 3x}{3} - \frac{\cos 4x}{4} + ...) + i(\sin x - \frac{\sin 2x}{2} + \frac{\sin 3x}{3} - \frac{\sin 4x}{4} + ...)$$

$$x \neq -\pi + 2k\pi$$

$$1 + \cos x - \frac{\cos 2x}{2} + \frac{\cos 3x}{3} - \frac{\cos 4x}{4} + ... =$$

$$\sin x - \frac{\sin 2x}{2} + \frac{\sin 3x}{3} - \frac{\sin 4x}{4} + ... =$$

$$\ln(1+e^{ix}) = \ln(1+\cos x) + i\sin x) = \ln(\sqrt{(1+\cos x)^2 + \sin^2(x)}.\frac{1+\cos x}{\sqrt{2\cos x + 1}} + i.\frac{\sin x}{\sqrt{2+2\cos x}}) =$$

$$= \ln(\sqrt{2\cos x + 2}).(\frac{1+\cos x}{\sqrt{2(1+\cos x)}} + i\frac{\sin x}{\sqrt{2+2\cos x}}) =$$

$$= \ln(\sqrt{2\cos x + 2}).(\frac{1-\cos^2\frac{x}{2} + \sin^2\frac{x}{2}}{\sqrt{2.2\sin^2\frac{x}{2}}} + i\frac{\sin x}{\sqrt{2.2\sin^2\frac{x}{2}}}) =$$

$$= \ln(\sqrt{2(\cos x + 1}).(\frac{\sin^2\frac{x}{2}}{\sqrt{\sin^2\frac{x}{2}}} + i\frac{2\sin\frac{x}{2}\cos\frac{x}{2}}{\sqrt{2\sin^2\frac{x}{2}}}) =$$

$$= \ln(\sqrt{2.2\sin^2\frac{x}{2}}).(\frac{\sin^2\frac{x}{2}}{\sqrt{\sin^2\frac{x}{2}}} + i\frac{\sin\frac{x}{2}\cos\frac{x}{2}}{\sqrt{\sin^2\frac{x}{2}}}) =$$

$$= \ln(2\sqrt{\sin^2\frac{x}{2}}).\sin\frac{x}{2}(\frac{\sin\frac{x}{2}}{\sqrt{\sin^2\frac{x}{2}}} + i\frac{\cos\frac{x}{2}}{\sqrt{\sin^2\frac{x}{2}}}) =$$

$$= \ln(2\sin\frac{x}{2}).(\sin\frac{x}{2} + i.\cos\frac{x}{2}) =$$

$$= \ln(2\sin\frac{x}{2}) + \ln e^{i\frac{x}{2}} = \ln 2\sin\frac{x}{2} + i\frac{x}{2}$$

$$\Rightarrow \ln(2\sin\frac{x}{2}) = 1 + \cos x - \frac{\cos 2x}{2}$$

pre $x \neq 2k + \pi T$

$$e^{i\frac{x}{2}} = \sin x - \frac{\sin 2x}{2} + \frac{\sin 3x}{3} - \frac{\sin 4x}{4} + ...$$

3 Príklady

Veta 14 ([1] str 100)

Ak koeficienty a_n, b_n sú kladné a klesajú monotónne k nule pre $n \to \infty$ potom rad $\frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos nx$ a $\sum_{n=1}^{\infty} \sin x$ konvergujú pre $\forall x$ okrem $x = 2k\pi$ $(k = 0, \pm 1, \pm 2, ...)$

Príklad 1

Pre ktoré hodnoty x nasledujúce rady konvergujú:

a) $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx}{\sqrt{n}}$; b) $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin nx}{\sqrt{n}}$; c) $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\cos nx + \sin nx}{\sqrt{n}}$

Riešenie

a) Podľa vety 14 tento rad konverguje s eventuálnou výnimkou $x = 2k\pi$

V bode $x = 2k\pi$ vyzerá tento rad ako $\frac{1}{\sqrt{n}}$ a vieme, že tento rad diverguje.

Takže tento rad konverguje všade okrem $x = 2k\pi$

b) Tento rad konverguje všade. Konverguje aj v bode $x = 2k\pi$, lebo je to rad samých núl.

c) Tento rad konverguje všade okrem $x = 2k\pi$. V týchto bodoch nekonverguje z tých istých dôvodov ako je uvedené v a)

Veta 15 ([1] str. 101)

Ak koeficienty a_n , b_n sú kladné a klesajú monotónne k nule pre $n \to \infty$ potom rad $\frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos nx$ a $\sum_{n=1}^{\infty} b_n \sin x$ konvergujú rovnomerne na intervale $< a, b >$, ktorý neobsahuje body $x = 2k\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$

Veta 16 ([1] str. 102)

Ak koeficienty a_n , b_n sú kladné a monotónne klesajú k nule pre $n \to \infty$ potom

$$f(x) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos nx$$

$$g(x) = \sum_{n=1}^{\infty} b_n \sin nx$$

s periódou 2π sú spojité pre $\forall x$ okrem $x = 2k\pi$ $(k = 0, \pm 1, \pm 2, ...)$

Príklad 2

Pre ktoré hodnoty x sú sumy radov z príkladu 1 spojité? Sú tieto rady Fourierovými radmi kvadraticky integrovateľných funkcií?

Riešenie

Nie sú kvadraticky integrovateľné. Je to vidno z Besselovej nerovnosti:

$$\int_{-\pi}^{\pi} f^2(x)dx \geq \sum_{n=1}^{\infty} a_n^2 + b_n^2$$

$$\int_{-\pi}^{\pi} f^2(x) \geq \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n}$$

ktorý diverguje. čiže nie sú kvadraticky integrovateľné

Z viet 14,15,16 vidíme, že pre všetky hodnoty x okrem $x = 2k\pi$ sú sumy radov spojité.

Veta 17 ([1] str. 103)

Ak koeficienty a_n, b_n sú kladné a monotónne klesajú k nule pre $n \to \infty$ potom

$$\frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty}(-1)^n a_n \cos nx$$

$$\sum_{n=1}^{\infty}(-1)^n b_n \sin mx$$

majú vlastnosti:

1) konvergujú pre $\forall x$ okrem $x = (2k+1)\pi$ $(k = 0, \pm 1, \pm 2, ...)$

2) konvergencia je rovnomerná na každom intervale $< a, b >$ okrem týchto bodov

3) sumy radov sú spojité okrem týchto bodov.

Veta 18 ([1] str. 105)

Ak koeficienty a_n , b_n sú kladné a monotónne klesajú k nule pre $n \to \infty$ potom

$$a_1 \cos px + a_2 \cos(p+m)x + a_3 \cos(p+2m)x + ... + a_{n+1} \cos(p+nm)x + ...$$

$$b_1 \sin px + b_2 \sin(p+m)x + b_3 \sin(p+2m)x + ... + b_{n+1} \sin(p+nm)x + ...$$

má spojitú sumu pre $\forall x$ okrem $x = 2k\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ a konvergencia radu je rovnomerná na každom takomto intervale, ktorý neobsahuje tieto body.

Veta 19 ([1] str. 105)

Ak koeficienty a_n , b_n sú kladné a monotónne klesajú k nule pre $n \to \infty$ potom

$$a_1 \cos px + a_2 \cos(p+m)x + a_3 \cos(p+2m)x + ... + a_{n+1} \cos(p+nm)x + ...$$

$$b_1 \sin px + b_2 \sin(p+m)x + b_3 \sin(p+2m)x + ... + b_{n+1} \sin(p+nm)x + ...$$

konvergujú a majú spojité sumy pre $\forall x$ okrem $x = \frac{2(k+1)\pi}{m}$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ a konvergujú absolútne na $< a, b >$ okrem týchto bodov.

Príklad 3

Pre ktoré hodnoty x nasledujúce rady konvergujú:

a) $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^n \frac{\cos nx}{n+\sqrt{n}}$; b) $\sum_{n=2}^{\infty} \frac{\cos nx + (-1)^n \sin nx}{lnn}$;

c) $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin 3nx}{n}$; d) $\sum_{n=0}^{\infty} (-1)^{n+1} \frac{\cos(2n+3)x}{n+2}$?

Riešenie

a) Z vety 17 vidíme, že pre všetky hodnoty x rady konvergujú okrem $x = (2k+1)\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ Ale v bode $x = (2k+1)\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ je tento rad rad samých núl a teda konverguje. Preto tento rad konverguje pre všetky hodnoty x.

b) Z vety 17 vidíme, že pre všetky hodnoty x rady konvergujú okrem $x = (2k+1)\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ V bode $x = (2k+1)\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ vyzerá tento rad nasledovne:

$\frac{0+(-1)^n.(-1)^n}{lnn} = \frac{1}{lnn}$ ktorý diverguje. Takže rad konverguje všade okrem bodov $x = (2k+1)\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$

c) Z vety 18 vidíme, že pre všetky hodnoty x rady konvergujú okrem $x = 2k\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ Ale v bode $x = 2k\pi$ $k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ je tento rad rad samých núl a teda konverguje. Preto tento rad konverguje pre všetky hodnoty x.

d) Z vety 19 vidíme, že pre všetky hodnoty x rady konvergujú okrem $x = \frac{2(k+1)\pi}{m} k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ V bode $x = \frac{2(k+1)\pi}{m} k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$ kde $p = 3$ a $m = 2$ vyzerá tento rad nasledovne:

$(-1)^{n+1} \frac{(\frac{1}{2})^n}{n+2}$ ktorý diverguje. Takže rad konverguje všade okrem bodov $x = \frac{2(k+1)\pi}{m} k = (0, \pm 1, \pm 2, ...)$

Príklad 4

Pre ktoré hodnoty x sú sumy z príkladu 3 spojité? Zostrojte graf sumy radu c)

Riešenie

S výnimkou $(2k+1)\pi$ sú tieto sumy radov spojité z viet 17,18,19. Dosadím $(2k+1)\pi$ a zisťujem, či suma radu konverguje:

a) Konverguje pre všetky hodnoty x takže tento rad je spojitý.

b) Nekonverguje pre všetky hodnoty x takže tento rad nie je spojitý.

c) Konverguje pre všetky hodnoty x takže tento rad je spojitý.

d) Nekonverguje pre všetky hodnoty x takže tento rad nie je spojitý.

Príklad 5

Pre komplexné premenné $z = x + iy$ trigonometrické a hyperbolické funkcie sú definované radmi:

$\sin z = z - \frac{z^3}{3!} + \frac{z^5}{5!} - ...,$

$\cos z = 1 - \frac{z^2}{2!} + \frac{z^4}{4!} - ...,$

$\sinh z = z + \frac{z^3}{3!} + \frac{z^5}{5!} + ...$ (hyerbolický sínus)

$\cosh z = 1 + \frac{z^2}{2!} + \frac{z^4}{4!} + ...$ (hyperbolický kosínus)

používajúc vzorce:

$\sin(\alpha + \beta) = \sin\alpha\cos\beta + \cos\alpha\sin\beta,$

$\cos(\alpha + \beta) = \cos\alpha\cos\beta - \sin\alpha\sin\beta,$

ktoré sú takisto platné pre komplexné α a β , dokážte, že:

$\sin(\alpha + i\beta) = \sin\alpha\cosh\beta + i\cos\alpha\sinh\beta,$

$\cos(\alpha + i\beta) = \cos\alpha\cosh\beta - i\sin\alpha\sinh\beta.$

Riešenie

Zo známeho vzťahu $\sin(r_1 + r_2) = \sin r_1 \cos r_2 + \cos r_1 \sin r_2$,ktorý platí aj pre komplexné r_1, r_2 .Z tohto vzťahu teda dostaneme:

$\sin(\alpha + \beta i) = \sin\alpha \cos i\beta + \cos\alpha \sin i\beta$

$\cos(\beta i) = 1 - \frac{\beta^2 i^2}{2!} + \frac{\beta^4 i^4}{4!} - \frac{\beta^6 i^6}{6!} = 1 + \frac{\beta^2}{2!} + \frac{\beta^4}{4!} + \frac{\beta^6}{6!} + ... = \cosh\beta$

$\sin(\beta i) = \beta i - \frac{\beta^3 i^3}{3!} + \frac{\beta^5 i^5}{5!} = i.(\beta + \frac{\beta^3}{3!} + \frac{\beta^5}{5!} + ... = i.\sinh\beta)$

Preto $\sin(\alpha + i\beta) = \sin\alpha \cosh\beta + i \cos\alpha \sinh\beta$.

$\cos(\alpha + \beta i) = \cos\alpha \cos\beta i - \sin\alpha \sin\beta i$

$\cos(\beta i) = 1 - \frac{\beta^2 i^2}{2!} + \frac{\beta^4 i^4}{4!} - \frac{\beta^6 i^6}{6!} + ... = 1 + \frac{\beta^2}{2!} + \frac{\beta^4}{4!} + \frac{\beta^6}{6!} + ... = \cosh\beta$

$\sin(\beta i) = \beta i - \frac{\beta^3 i^3}{3!} + \frac{\beta^5 i^5}{5!} = i.(\beta + \frac{\beta^3}{3!} + \frac{\beta^5}{5!} = i.\sinh\beta)$

Preto $\cos(\alpha + i\beta) = \cos\alpha \cosh\beta - i \sin\alpha \sinh\beta$.

Príklad 6

Nájdite sumy radov:

a) $\cos x - \frac{\cos 3x}{3!} + \frac{\cos 5x}{5!} - ...,$

b) $\sin x - \frac{\sin 3x}{3!} + \frac{\sin 5x}{5!} - ...$

Riešenie

Polomer konvergencie vyrátame ako:

$$R = \frac{1}{\limsup \sqrt[n]{|a_n|}}$$

a) Zoberme $F(z)$ definovanú vzťahom:

$F(z) = z - \frac{z^3}{3!} + \frac{z^5}{5!} - \frac{z^7}{7!} + ... = \sin z$

$\limsup \sqrt[n]{a_n} = \limsup \frac{1}{\sqrt[n]{(2n+1)!}} = 0$

$R = \infty$

Vidíme, že je to analytická funkcia s polomerom konvergencie $R = \infty$

$F(e^{ix}) = \cos x - \frac{\cos 3x}{3!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 3x}{3!} + ...)$

$F(e^{ix}) = \sin(e^{ix}) = \sin(\cos x + i \sin x)$

Podľa 5. cvičenia vieme, že:

$\sin(\alpha + i\beta) = \sin\alpha \cosh\beta + i \cos\alpha \sinh\beta$

$\sin(\cos x + i \sin x) = \sin(\cos x). \cosh(\sin x) + i \cos(\cos x). \sinh(\sin x)$

Pretože $F(z)$ je vlastne funkcia $\sin z$ a porovnaním

$F(e^{ix}) = \cos x - \frac{\cos 3x}{3!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 3x}{3!} + ...)$

$\sin(\cos x + i \sin x) = \sin(\cos x). \cosh(\sin x) + i \cos(\cos x). \sinh(\sin x)$

reálnych častí dostaneme:

$\sin(\cos x). \cosh(\sin x) = \cos x - \frac{\cos 3x}{3!} + \frac{\cos 5x}{5!} - ...,$

b)$F(z) = z - \frac{z^3}{3!} + \frac{z^5}{5!} - \frac{z^7}{7!} + ... = \sin z$

$F(e^{ix}) = \cos x - \frac{\cos 3x}{3!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 3x}{3!} + ...)$

$F(e^{ix}) = \sin(e^{ix}) = \sin(\cos x + i \sin x)$

$\sin(\alpha + i\beta) = \sin\alpha \cosh\beta + i \cos\alpha \sinh\beta$

$\sin(\cos x + i \sin x) = \sin(\cos x). \cosh(\sin x) + i \cos(\cos x). \sinh(\sin x)$

Pretože $F(z)$ je vlastne funkcia $\sin z$ a porovnaním

$F(e^{ix}) = \cos x - \frac{\cos 3x}{3!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 3x}{3!} + ...)$

$\sin(\cos x + i \sin x) = \sin(\cos x). \cosh(\sin x) + i \cos(\cos x). \sinh(\sin x)$

imaginárnych častí dostaneme:

$\cos(\cos x). \sinh(\sin x) = \sin x - \frac{\sin 3x}{3!} + \frac{\sin 5x}{5!} - ...$

Príklad 7

Nájdite sumy radov:

a) $1 - \frac{\cos 2x}{2!} + \frac{\cos 4x}{4!} - ...,$

b) $\frac{\sin 2x}{2!} - \frac{\sin 4x}{4!} + \frac{\sin 6x}{6!} - ...$

Riešenie

a) Zoberme $F(z)$ definovanú vzťahom:

$F(z) = 1 - \frac{z^2}{2!} + \frac{z^4}{4!} - ... = \cos z$

$\limsup \sqrt[n]{a_n} = \limsup \frac{1}{\sqrt[n]{(2n)!}} = 0$

$R = \infty$

Vidíme, že je to analytická funkcia s polomerom $R = \infty$

$F(e^{ix}) = 1 - \frac{\cos 2x}{2!} + ... + i(1 - \frac{\sin 2x}{2!} + ...)$

$F(e^{ix}) = \cos(e^{ix}) = \cos(\cos x + i \sin x)$

Podľa 5. cvičenia vieme, že:

$\cos(\alpha + i\beta) = \cos\alpha \cosh\beta - i \sin\alpha \sinh\beta$

$\cos(\cos x + i \sin x) = \cos(\cos x)\cosh(\sin x) - i \sin(\cos x)\sinh(\sin x)$

Pretože $F(z)$ je vlastne funkcia $\cos z$ a porovnaním

$F(e^{ix}) = \cos x - \frac{\cos 2x}{2!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 2x}{2!} + ...)$

$\cos(\cos x + i \sin x) = \cos(\cos x)\cosh(\sin x) - i \sin(\cos x)\sinh(\sin x)$

reálnych častí dostaneme:

$\cos(\cos x)\cosh(\sin x) = 1 - \frac{\cos 2x}{2!} + \frac{\cos 4x}{4!} - ...,$

b) Zoberme $F(z)$ definovanú vzťahom:

$F(z) = 1 - \frac{z^2}{2!} + \frac{z^4}{4!} - ... = \cos z$

$\limsup \sqrt[n]{a_n} = \limsup \frac{1}{\sqrt[n]{(2n)!}} = 0$

$R = \infty$

Vidíme, že je to analytická funkcia s polomerom konvergencie $R = \infty$

$F(e^{ix}) = 1 - \frac{\cos 2x}{2!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 2x}{2!} + ...)$

$F(e^{ix}) = \cos(e^{ix}) = \cos(\cos x + i \sin x)$

Podľa 5. cvičenia vieme, že:

$\cos(\alpha + i\beta) = \cos\alpha \cosh\beta - i \sin\alpha \sinh\beta$

$\cos(\cos x + i\sin x) = \cos(\cos x)\cosh(\sin x) - i\sin(\cos x)\sinh(\sin x)$

Pretože $F(z)$ je vlastne funkcia $\cos z$ a porovnaním

$F(e^{ix}) = \cos x - \frac{\cos 2x}{2!} + ... + i(\sin x - \frac{\sin 2x}{2!} + ...)$

$\cos(\cos x + i\sin x) = \cos(\cos x)\cosh(\sin x) - i\sin(\cos x)\sinh(\sin x)$

imaginárnych častí dostaneme:

$\sin(\cos x)\sinh(\sin x) = \frac{\sin 2x}{2!} - \frac{\sin 4x}{4!} + \frac{\sin 6x}{6!} - ...$

Príklad 8

Nájdite sumy radov:

a) $1 + \frac{\cos x}{1.2} - \frac{\cos 2x}{2.3} + \frac{\cos 3x}{3.4} - ...,$

b) $\frac{\sin x}{1.2} - \frac{\sin 2x}{2.3} + \frac{\sin 3x}{3.4} - ...$

Riešenie

Zoberme funkcie $F(z) = 1 + \frac{z}{1.2} - \frac{z^2}{2.3} + ...$ Polomer konvergencie v a) aj b) vyrátame ako:

$$R = \frac{1}{\limsup \sqrt[n]{|a_n|}}$$

$$\sqrt[n]{|a_n|} = \frac{1}{\sqrt[n]{n(n+1)}} \to 1$$

$$R = 1$$

$$F(z) = 1 + (1 - \tfrac{1}{2})z - (\tfrac{1}{2} - \tfrac{1}{3})z^2 + (\tfrac{1}{3} - \tfrac{1}{4})z^3 - (\tfrac{1}{4} - \tfrac{1}{5})z^4 + (\tfrac{1}{5} - \tfrac{1}{6})z^5 - ... =$$

$= 1 + (z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...) - \frac{1}{2}z + \frac{1}{3}z^2 - \frac{1}{4}z^3 + \frac{1}{5}z^4 - \frac{1}{6}z^5 =$

$= (z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...) + (1 - \frac{1}{2}z + \frac{1}{3}z^2 - \frac{1}{4}z^3 + ...) =$

$(z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...) + \frac{1}{z}(z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4}) =$

$(1 + \frac{1}{z})(\ln(1+z)) = \ln(1+z) + \frac{1}{z}\ln(1+z)$

$F(z) = \ln(1+z) + \frac{1}{z}\ln(1+z)$

$F(e^{ix}) = \ln(1+e^{ix}) + \frac{1}{e^{ix}}\ln(1+e^{ix}) =$

$= \ln((1+\cos x) + i\sin x) + \frac{1}{\cos^2 x + \sin^2 x}(\cos x - i\sin x)\ln(1+e^{ix})$

Keďže

$\ln(1+e^{ix}) = \ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2}$ pre $-\pi < x < \pi$ tak

$F(e^{ix}) = \ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2} + \frac{1}{e^{ix}}(\ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2}) =$

$= \ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2} + (\cos x - i\sin x)(\ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2}) =$

$= \ln(2\cos\frac{x}{2}) + \cos x\ln(2\cos\frac{x}{2}) + \frac{x}{2}\sin x + i\frac{x}{2} - i\sin x\ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2}\cos x =$

Porovnaním reálnych, imaginárnych častí a použitím tvrdenia dostaneme:

a) $1 + \frac{\cos x}{1.2} - \frac{\cos 2x}{2.3} + \frac{\cos 3x}{3.4} - ..., =$

$= \ln(2\cos\frac{x}{2}) + \cos x\ln(2\cos\frac{x}{2}) + \frac{x}{2}\sin x$

b) $\frac{\sin x}{1.2} - \frac{\sin 2x}{2.3} + \frac{\sin 3x}{3.4} - ... =$

$= \frac{x}{2} + \frac{x}{2}\cos x - \sin x\ln(2\cos\frac{x}{2})$

Príklad 9

Nájdite sumy radov:

a) $\frac{\cos 2x}{3} - \frac{\cos 3x}{8} + ... + (-1)^n \frac{\cos nx}{n^2-1} + ...,$

b) $\frac{\sin 2x}{3} - \frac{\sin 3x}{8} + ... + (-1)^n \frac{\sin nx}{n^2-1} + ...$

Riešenie

Vezmime funkciu $F(z) = \frac{z^2}{3} - \frac{z^3}{8} + ... + (-1)^n \frac{z^n}{n^2-1}$

Polomer konvergencie v a) aj b) vyrátame ako:

$$R = \frac{1}{\limsup \sqrt[n]{|a_n|}}$$

$$\sqrt[n]{|a_n|} = \frac{1}{\sqrt[n]{n^2-1)}} \to 1$$

$$R = 1$$

Rad môžeme prepísať do podoby:

$F(z) = \frac{z^2}{3} - \frac{z^3}{8} + ... + (-1)^n \frac{z^n}{n^2-1} =$

$= \sum_{n=2}^{\infty} (-1)^n \frac{z^n}{n^2-1} = \frac{1}{2} \sum_{n=2}^{\infty} (-1)^n (\frac{z^n}{n-1} - \frac{z^n}{n+1}) =$

$= \frac{1}{2}(z^2(\frac{1}{1} - \frac{1}{3}) - (\frac{1}{2} - \frac{1}{4})z^3 + (\frac{1}{3} - \frac{1}{5})z^4 - ...) =$

$= \frac{1}{2}((z^2 - \frac{1}{2}z^3 + \frac{1}{3}z^4 - \frac{1}{4}z^5 + ...) - (\frac{z^2}{3} - \frac{z^3}{4} + \frac{z^4}{5} - ...)) =$

$= \frac{1}{2}(z(z - \frac{1}{2}z^2 + \frac{1}{3}z^3 - \frac{1}{4}z^4 + ...) - \frac{1}{z}(-\frac{z^3}{3} + \frac{z^4}{4} - \frac{z^5}{5} + ...)) =$

$\frac{1}{2}z. \ln(1+z) - \frac{1}{2z}(z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...) + \frac{1}{2z}(z - \frac{z^2}{2}) =$

$= \frac{1}{2}z. \ln(1+z) - \frac{1}{2z}(\ln(1+z) + \frac{1}{2z}(z - \frac{z^2}{2})) =$

$= \ln(1+z)\frac{1}{2}(z - \frac{1}{z}) + \frac{1}{2} - \frac{z}{4} = F(z)$

Pretože platí:

$F(e^{ix}) = (\ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2}).\frac{1}{2}.(2i\sin x + \frac{1}{2} - \frac{e^{ix}}{4}) =$

$= i\sin x \ln(2\cos\frac{x}{2}) - \frac{x}{2}\sin x + \frac{1}{2} - \frac{\cos x}{4} - \frac{i\sin x}{4} =$

$= (-\frac{x}{2}\sin x + \frac{1}{2} - \frac{\cos x}{4}) + i(\sin x \ln(2\cos\frac{x}{2}) - \frac{\sin x}{4})$

Porovnaním reálnych a imaginárnych častí dostaneme:

a) $\frac{\cos 2x}{3} - \frac{\cos 3x}{8} + ... + (-1)^n \frac{\cos nx}{n^2-1} + ... =$

$= -\frac{x}{2}\sin x + \frac{1}{2} - \frac{\cos x}{4}$

b) $\frac{\sin 2x}{3} - \frac{\sin 3x}{8} + ... + (-1)^n \frac{\sin nx}{n^2-1} + ... =$

$= \sin x \ln 2\cos\frac{x}{2} - \frac{\sin x}{4}$

Príklad 10

Nájdite sumy radov:

a) $\frac{2\cos 2x}{3} - \frac{3\cos 3x}{8} + ... + (-1)^n \frac{n\cos nx}{n^2-1} + ...,$

b) $\frac{2\sin 2x}{3} - \frac{3\sin 3x}{8} + ... + (-1)^n \frac{n\sin nx}{n^2-1} + ...$

Riešenie

Vezmime $F(z) = \frac{1}{2}(\sum_{n=2}^{\infty}(-1)^n.(\frac{1}{n-1} + \frac{1}{n+1})z^n)$

Polomer konvergencie v a) aj b) vyrátame ako:

$$R = \frac{1}{\limsup \sqrt[n]{|a_n|}}$$

$$\sqrt[n]{|a_n|} = \frac{1}{\sqrt[n]{n^2-1)}} \to 1$$

$$R = 1$$

$F(z) = \frac{1}{2}(\sum_{n=2}^{\infty}(-1)^n.(\frac{1}{n-1} + \frac{1}{n+1})z^n) =$

$= \frac{1}{2}((\frac{z^2}{1} + \frac{z^2}{3}) - (\frac{z^3}{2} + \frac{z^3}{4}) + (\frac{z^4}{3} + \frac{z^4}{5}) - ...) =$

$= \frac{1}{2}((\frac{z^2}{1} - \frac{z^3}{2} + \frac{z^4}{3} - \frac{z^5}{4} + ...) + (\frac{z^2}{3} - \frac{z^3}{4} + \frac{z^4}{5} - \frac{z^5}{6} - ...)) =$

$= \frac{z}{2}((\frac{z}{1} - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...) + \frac{1}{2z}(\frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + \frac{z^5}{5} - ...)) =$

$= \frac{z}{2}\ln(1+z) + \frac{1}{2z}(z - \frac{z^2}{2} + \frac{z^3}{3} - \frac{z^4}{4} + ...) - \frac{1}{2z}(z - \frac{z^2}{2}) =$

$\frac{z}{2}\ln(1+z) + \frac{1}{2z}\ln(1+z) - \frac{1}{2} + \frac{z}{4} =$

$= \frac{1}{2}\ln(1+z)(z+\frac{1}{z}) - \frac{1}{2} + \frac{z}{4} =$

Pomocný výpočet $z = e^{ix}$

$z + \frac{1}{z} = e^{ix} + e^{-ix} = 2\cos x$ a teda

$F(e^{ix}) = \cos x \ln(1+e^{ix}) - \frac{1}{2} + \frac{\cos x}{4} + i\frac{\sin x}{4} =$

$= \cos x(\ln(2\cos\frac{x}{2}) + i\frac{x}{2}) - \frac{1}{2} + \frac{\cos x}{4} + i\frac{\sin x}{4} =$

$= \cos\ln(\cos\frac{x}{2}) - \frac{1}{2} + \frac{\cos x}{4} + i(\cos x\frac{x}{2} + i\frac{\sin x}{4})$

Porovnaním reálnych a imaginárnych častí dostaneme:

a) $\frac{2\cos 2x}{3} - \frac{3\cos 3x}{8} + ... + (-1)^n\frac{n\cos nx}{n^2-1} + ... =$

$= \cos\ln(\cos\frac{x}{2}) - \frac{1}{2} + \frac{\cos x}{4}$

b) $\frac{2\sin 2x}{3} - \frac{3\sin 3x}{8} + ... + (-1)^n\frac{n\sin nx}{n^2-1} + ... =$

$= \cos x\frac{x}{2} + i\frac{\sin x}{4}$

Príklad 11

Nájdite sumy radov:

a) $\frac{\cos x}{1+p} + \frac{\cos 2x}{2+p} + ... + \frac{\cos nx}{n+p} + ...,$

b) $\frac{\sin x}{1+p} + \frac{\sin 2x}{2+p} + ... + \frac{\sin nx}{n+p} + ...$

Riešenie

Definujme $F(z) = (\frac{z}{1+p} + \frac{z^2}{2+p} + ... + \frac{z^n}{n+p} + ...) = \frac{1}{z^p}(\frac{z^{p+1}}{p+1} + \frac{z^{p+2}}{p+2} + ... + \frac{z^{n+p}}{n+p} + ...)$

Polomer konvergencie v a) aj b) vyrátame ako:

$$R = \frac{1}{\limsup\sqrt[n]{|a_n|}}$$

$$\sqrt[n]{|a_n|} = \frac{1}{\sqrt[n]{n+p)}} \to 1$$

$$R = 1$$

$\frac{\cos x}{1+p} + \frac{\cos 2x}{2+p} + ... + \frac{\cos nx}{n+p} + i(\frac{\sin x}{1+p} + \frac{\sin 2x}{2+p} + ...) =$

$= (\frac{\cos x}{1+p} + i\frac{\sin x}{1+p} + ...) + (\frac{\cos 2x}{2+p} + i\frac{\sin 2x}{2+p}) + ... =$

$= \frac{e^{ix}}{1+p} + \frac{e^{2ix}}{2+p} + ...$

$F(z) = (\frac{z}{1+p} + \frac{z^2}{2+p} + ... + \frac{z^n}{n+p} + ...) = \frac{1}{z^p}(\frac{z^{p+1}}{p+1} + \frac{z^{p+2}}{p+2} + ... + \frac{z^{n+p}}{n+p} + ...) =$

$= \frac{1}{z^p}(z + \frac{z^2}{2} + ... + \frac{z^{p+1}}{p+1} + ...) - \frac{1}{z^p}(z + \frac{z^2}{2} ... + \frac{z^p}{p}) =$

$= \frac{1}{z^p}(-\ln(1-z)) - \frac{1}{z^p}(z + \frac{z^2}{2} + ... + \frac{z^p}{p}) \Rightarrow$

$0 < x < 2\pi$

$F(e^{ix}) = e^{-ixp}.(\ln(2\sin\frac{x}{2}) + i\frac{\pi-x}{2}) - e^{-ixp}((\cos x + i\sin x) + ... + \frac{\cos px + i\sin px}{p}) =$

$= (\cos px - i\sin px)(-\ln(2\sin\frac{x}{2}) + i\frac{\pi-x}{2}) - (\cos px - i\sin px)((\cos x + i\sin x) + ... + \frac{\cos px + i\sin px}{p}) =$

$= -\ln(2\sin\frac{x}{2}).\cos px + \frac{\pi-x}{2}\sin px - \cos px(\sum_{k=1}^{p}\frac{\cos kx}{k}) - \sin px(\sum_{k=1}^{p}\frac{\sin kx}{k}) =$

$= \cos px(-\ln(2\sin\frac{x}{2}) - \sum_{k=1}^{p}\frac{\cos kx}{k}) + \sin px(-\sum_{k=1}^{p}\frac{\sin kx}{k} + \frac{\pi-x}{2}) +$

$+ i(-\frac{\pi-x}{2}\cos px - i\sin px\ln(2\sin\frac{x}{2}) - \cos px\sum_{k=1}^{p}\frac{\sin kx}{k} + \sin px\sum_{k=1}^{p}\frac{\cos kx}{k}) =$

$= \sin px(-\ln 2\sin\frac{x}{2}) + \sum_{k=1}^{p}\frac{\cos kx}{}) + i(\cos px.(-\frac{\pi-x}{2}) - \sum_{k=1}^{p}\frac{\sin kx}{k}) + i\sin px$

Porovnaním reálnych a imaginárnych častí dostaneme:

a) $\frac{\cos x}{1+p} + \frac{\cos 2x}{2+p} + ... + \frac{\cos nx}{n+p} + ... =$

$= \sin px(-\ln(2\sin\frac{x}{2}) + \sum_{k=1}^{p}\frac{\cos kx}{k})$

b) $\frac{\sin x}{1+p} + \frac{\sin 2x}{2+p} + ... + \frac{\sin nx}{n+p} + ... =$

$= \cos px.(-\frac{\pi-x}{2}) - \sum_{k=1}^{p}\frac{\sin kx}{k}) + \sin px$

4 Záver

Vypracovaním tejto bakalárskej práce som sa naučil veľa užitočných informácií o Fourierových radoch. Fourierove rady sú využiteľné aj v bežnom živote. Tým, že sa skladajú zo sínusov a kosínusov nám slúžia napríklad ako vlnenia v mobilných telefónoch. Fourierove rady sa takisto používaju v biochémií a rôznych prírodovedných smeroch. Na vypočítanie zadaných 11 príkladov mi nestačili poznatky z knihy Fouerierove rady, ale musel som využívať aj poznatky o analytickej funkcií z knihy Vybrané kapitoly z analýzy (Neubrun, Smítal).

Literatúra

[1] Georgi P. Tolstov: Prentice-Hall, Inc.,Englewood Cliffs, New Jersey: Fourier series 1962.

[2] T. Neubrun, J. Smítal: Univerzita Komenského, Bratislava: Vybrané kapitoly z analýzy 1985.

Príloha: graficky znázornená suma radu z príkladu 4

Obr. 1: $\sum_{n=1}^{10} \frac{\sin 3nx}{n}$

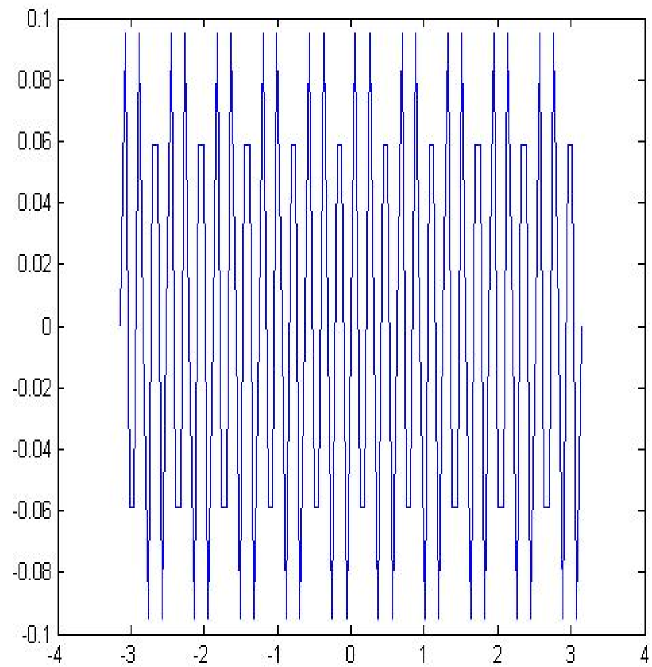

10.jpg

Obr. 2: $\sum_{n=1}^{50} \frac{\sin 3nx}{n}$

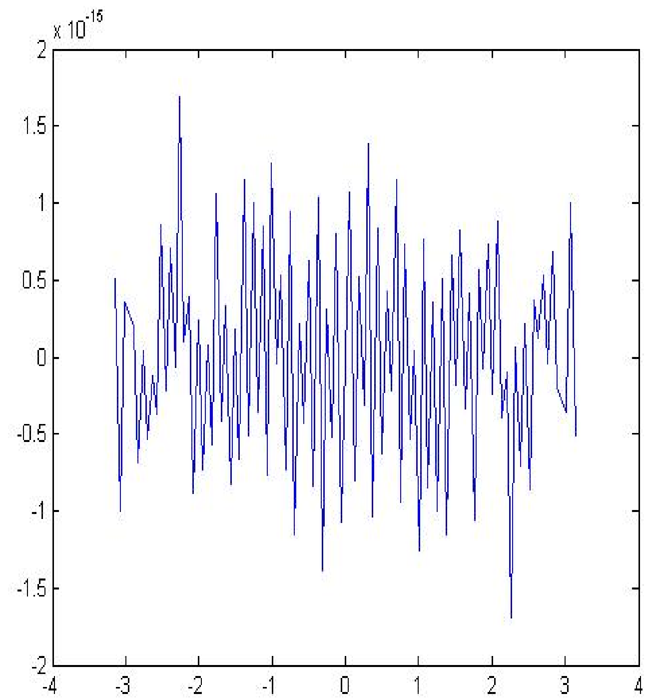

50.jpg

Obr. 3: $\sum_{n=1}^{500} \frac{\sin 3nx}{n}$

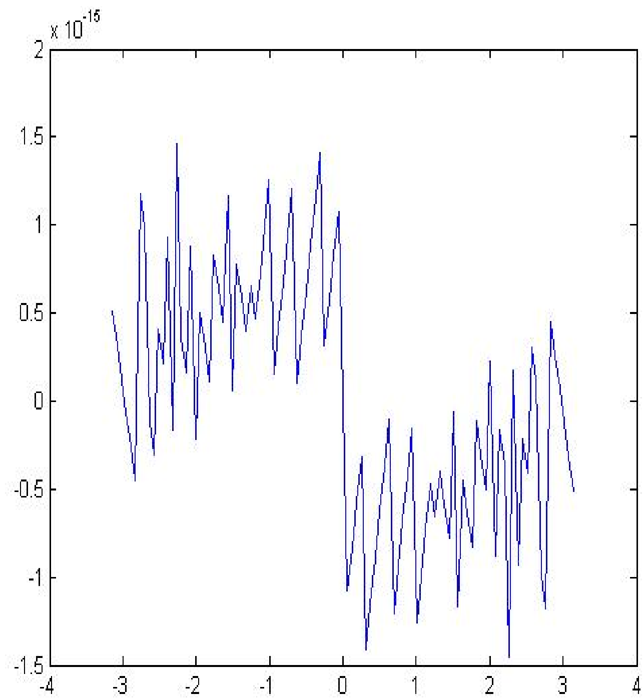

500.jpg

Obr. 4: $\sum_{n=1}^{100000} \frac{\sin 3nx}{n}$

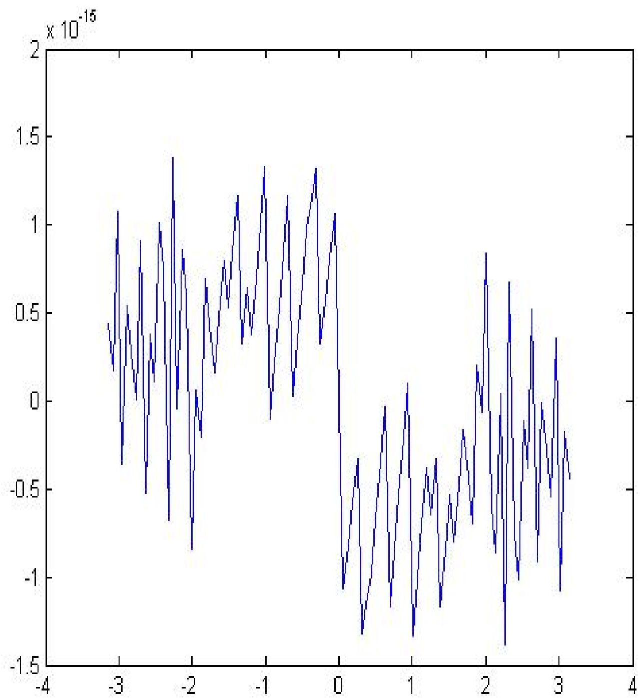

100000.jpg